

підготовки, відповідних завдань ППФП, а також добору відповідних видів спорту, їх елементів та фізичних вправ для ППФП, розробили практичні рекомендації для конкретних робітничих професій.

Рекомендації з ППФП для різних робітничих професій розроблені за концепцією В.А. Кабачкова та С.А. Поливського, починаючи з 1971 р., були включені до усіх програм з фізичного виховання учнів навчальних закладів професійно-технічної освіти та стали теоретико-методичною основою професійно спрямованого фізичного виховання у підготовці фахівців робітничих професій.

Отже, фізичне виховання учнів навчальних закладів системи профтехосвіти України у досліджуваній історичній період базувалося на відповідних організаційно-диференційованих та особистісно-зорієнтованих психолого-педагогічних технологіях, які були побудовані з урахуванням вікових особливостей розвитку означеної категорії осіб. Саме це надавало можливість отримувати позитивні результати в процесі формування фізичної підготовленості майбутніх кваліфікованих працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кабачков В.А. Профессиональная направленность физического воспитания в ПТУ / В.А. Кабачков, С.А. Поливский. – М.: Высшая школа, 1991. – 222 с.
2. Кабачков В.А. Профессионально-прикладная физическая подготовка учащихся в средних ПТУ: метод. пособие / В.А. Кабачков, С.А. Поливский. – М.: Высш. школа, 1982. – 176 с. – (Проф.-техн. образование).
3. Комплексная программа физического воспитания учащихся средних профтехтехнических училищ / Госком СССР по проф.-тех. образованию, Центральный совет ВДСО «Трудовые резервы». – М., 1986. – 72 с. [Научная педагогическая библиотека имени К.Д. Ушинского арх. № 86-1864-21 377.1-12 К-637].
4. Присяжнюк С.І. Фізичне виховання: навч. посібник для студ., викладачів та мед працівників кафедр фіз. вих. аграрних вищ. навч. закладів / С.І. Присяжнюк; МОН України. Нац. аграр. ун-т. – К.: ЦУЛ, 2008. – 502 с.
5. Программа физического воспитания учащихся городских и сельских профессионально-технических училищ (с рекомендациями по профессионально-прикладной физической подготовке) / Гос. ком. СМ СССР по проф. – тех. образованию, Центр. совет ВДСО «Трудовые резервы». – М.: Трудовые резервы, 1971. – 166 с. [Научная педагогическая библиотека имени К.Д. Ушинского арх. №942295 / 377.1 П 784].
6. <http://ur.sportufo.ru/trudrezervy.html>. (сайт державного громадського фізкультурно-спортивного об'єднання «Ю.Р.»). – Назва з екрану.
7. <https://ru.wikipedia.org> (сайт електронної енциклопедії). – Назва з екрану.

ВАДИМ ВЛАДИМИРОВИЧ КОВАЛЬ, ВАДИМ ВАДИМОВИЧ КОВАЛЬ. ПРОФЕСІОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧЕСКА ПІДГОТОВКА УЧАЩИХСЯ ПРОФТЕХУЧИЛИЩ: ІСТОРИЧЕСКИЙ ОПЫТ И СОВРЕМЕННЫЕ УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Резюме. Проанализированы исторические и теоретические основы развития физического воспитания квалифицированных рабочих в Украине и определена специфика физического воспитания в профессионально-технических учебных заведениях, связанная с профессиональной направленностью и возрастными особенностями развития учащихся.

Ключевые слова: физическое воспитание, профессионально-направленная физическая подготовка, профессионально-прикладная физическая подготовка.

VADYM VOLODYMYROVYCH KOVAL, VADYM VADYMOVYCH KOVAL. PROFESSIONALLY-APPLIED PHYSICAL TRAINING OF THE VOCATIONAL SCHOOLS STUDENTS: HISTORICAL EXPERIENCE AND MODERN TERMS OF USAGE

The summary. The historical and theoretical backgrounds of the qualified workers' physical education in Ukraine are analysed. The specifics of physical education in vocational schools connected with professional orientation and age peculiarities of students' development is determined.

Key words: physical education, vocational-oriented physical training, professionally-applied physical conditioning.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф., дійсний член АПСН С.В. Лісова.

Одержано редакцією 02.02.2016 р.

УДК: 378. 091. 2

З.М. ШЕВЦІВ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Резюме. У статті обґрунтовано теоретичні засади визначення інклюзивної педагогіки, визначено її категорії та завдання. Розкрито умови, які забезпечують інклюзивну діяльність вчителя початкових класів, визначено функції та напрями соціально-педагогічної діяльності, дано характеристику дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзивна педагогіка, соціально-педагогічна діяльність, діти з особливими освітніми потребами.

© З.М. Шевців, 2016

Постановка проблеми. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року підкреслюється про необхідність розширення практики інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у системі загальної освіти. Для практичного здійснення інклюзивної освіти необхідно розв'язати ряд проблем, пов'язаних не лише з матеріальною базою школи і з неготовністю вчителів здійснювати свою професійну діяльність у нових умовах, але й підготовкою студентів до виконання соціально-педагогічної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Нова парадигма навчання в освіті – інклюзивне навчання, як інноваційна форма, потребують визначення наукового-методичного апарату її забезпечення та реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітніх закладах присвячені праці В. Авілова, Віт.Бондара, І. Демченко, О. Євтухової, В. Зарецького, І. Іванової, Н. Козлова, А. Колупасової, І. Купрієвої, В. Ляшенко, О. Мартинчук, Ю. Найди, В. Синьова, О. Столяренко, Н. Судакової, О. Таранченко, Є. Чайковського та ін. Розробку форм і методів соціально-педагогічної діяльності у галузі соціальної педагогіки обґрунтовували О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Пальчевський, З. Шевців та ін., а соціально-педагогічну діяльність вчителя початкової школи – О. Будник, С. Литвиненко, О. Мартинчук та ін..

Не зважаючи на вагомий внесок науковців і практиків у розв'язання проблеми підготовки професійних фахівців до навчання і виховання дітей з дефектами у спеціальних школах, підготовка вчителів початкових класів до виконання соціально-педагогічної діяльності в умовах інклюзивного навчання потребує подальшого вивчення. При цьому, вищі навчальні заклади не забезпечені підручниками з інклюзивної педагогіки, а викладачі не володіють технологіями підготовки студентів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Оптимізувати формування професійної компетентності студентів у період їх навчання, сприяє упровадження навчальної дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки», навчально-методичного забезпечення до якої ще бракує.

Мета статті – визначити сутність інклюзивної педагогіки, розкрити її основні категорії, визначити завдання.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія (від лат. – введення, включення, приєднання), на відміну від інтеграції, означає навчання дітей не лише з обмеженими можливостями здоров'я, а й іншими відмінностями, несхожістю, унікальністю і неповторністю, а термін «діти з особливими освітніми потребами» використовується до усіх дітей, чії освітні потреби залежать від різної фізичної чи розумової недостатності.

Основою підготовки майбутніх вчителів початкових класів до діяльності з дітьми, котрі мають різний рівень психофізичного розвитку, має виступати наука про мистецтво виховання – інклюзивна педагогіка. В існуючих довідниках із загальної, соціальної та спеціальної педагогіки, термін «інклюзивна педагогіка» ще не визначений, однак, у науковий обіг уводяться визначення і трактування її сутності. Зокрема, Віт. Бондар визначає інклюзивну педагогіку як «галузь педагогічної науки, що вивчає закономірності психічного розвитку дитини, причини виникнення порушень у її розвитку й поведінці, розробляє шляхи і засоби їх подолання» [2], І. Демченко – як «новітню галузь знань теорії та практики навчання і виховання дітей та молоді з особливими освітніми потребами зі своїми ровесниками з типовим розвитком у загальноосвітніх та професійних закладах ...» [6]. Проте вважаємо, що названі визначення інклюзивної педагогіки неповні, адже педагогіка покликана теоретично узагальнювати факти, виявляти причини і передбачати їх розвиток.

Обґрунтовуючи сутність терміну «інклюзивна педагогіка», вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що залучаючи дітей з особливими освітніми потребами на навчання у загальноосвітній школі, необхідно для цього створити умови аби зробити навчально-виховний процес комфортним для усіх його учасників.

Суб'єктом вивчення інклюзивної педагогіки є «дитина з обмеженими освітніми потребами (ООП) – фізична особа, яка має дефекти у фізичному і (або) психологічному розвитку, підтвержені психолого-медико-педагогічною комісією (ПМПК), що перешкоджають отриманню освіти без створення спеціальних умов»; особистість дитини з її індивідуальними можливостями до навчання, які виникають у наслідок первинного дефекту здоров'я, несвоєчасного раннього втручання у виховання дитини, що породжує виникнення вторинних дефектів. *Вторинні дефекти* заважають як навчанню, так і соціальній адаптації, у наслідок чого виникає педагогічна занедбаність, розлади емоційно-вольової сфери і поведінки. Відповідно, дітьми з особливими освітніми потребами вважаються діти □ інваліди, діти з незначними порушеннями здоров'я, діти з соціальними проблемами, обдаровані діти [7].

Для визначення сутності інклюзивної педагогіки звернемося до категорій, які широко трактуються провідними вченими та практиками, як окремі поняття:

«інклюзивна освіта – це процес і результат навчання учнів з особливостями розвитку в загальноосвітньому середовищі за спеціальними програмами, творчо адаптованими методами й методиками викладання» [2]. Отримати освіту, як дітям з обмеженими освітніми потребами, так і нормативним дітьми, з якими вони навчаються в одному класі, можливо за умови дотримання сукупності умов, які можна розділити на педагогічні, психологічні та соціальні. Педагогічні умови включають у себе використання освітніх модифікованих програм, адаптованих методів навчання і виховання, спеціальних технічних засобів навчання колективного та індивідуального користування, надання послуг асистента (помічника), який надає необхідну технічну допомогу, проведення групових та індивідуальних корекційних занять, забезпечення командного підходу у навчанні. Визначення можливості навчання таких дітей і вибору навчального закладу із системи освіти України відбувається на основі висновку ПМПК, який носить рекомендаційний характер, остаточне рішення про форму навчання приймають батьки. Тобто, діти мають можливість отримати освіту за місцем проживанням та обрати той

навчальний заклад, який оптимальний для її корекції, реабілітації та оволодіння навчальним матеріалом, визначеним Державним стандартом початкової загальноосвітньої школи і отримати атестат установленого зразка. Психологічні умови передбачають створення толерантного, емоційно наповненого освітнього середовища, використання стимулів, котрі підвищують пізнавальну активність молодших школярів в інклюзивному класі, виявлення особливостей характеру у дітей з особливими освітніми потребами, причин утруднення у здійсненні пізнавальної діяльності, спілкування і взаємодії в колективні молодших школярів. Соціальні умови – це умови, які забезпечать доступ до школи і пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями освітніми потребам, надання усіх видів допомоги, передбачених законодавством, а також додаткової допомоги, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання;

«інклюзивне навчання – індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання» [7]. Інклюзивне навчання передбачає запровадження індивідуально-диференційованого підходу до усіх учнів, застосування індивідуальних навчальних планів (ІНП) до школярів з особливими освітніми потребами та розробки і впровадження індивідуального плану розвитку (ІПР). За визначення Віт. Бондара, інклюзивне навчання є соціально-педагогічним феноменом [2], оскільки процес навчання в умовах інклюзивного навчання носить корекційно-розвивальний характер, яке здійснює команда фахівців. Корекційну допомогу вчитель початкових класів у навчальному процесі виконує завдяки соціально-педагогічній діяльності як «різновиду професійної діяльності, яка спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб або відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини» [9]. При цьому він повинен володіти усіма напрямками соціально-педагогічної діяльності: профілактика; діагностика; робота з девіантними, обдарованими дітьми і співпраця з сім'єю; робота в умовах інклюзивної освіти, виконувати при цьому посередницьку, охоронно-захисну, корекційну, компенсуючу, психотерапевтичну функції [3, 9]. Отже, спектр функцій соціально-педагогічної діяльності розширився, тому майбутніх учителів початкових класів необхідно готувати до квазіпрофесійної діяльності. При цьому виокремлюється особливий вид діяльності – «інклюзивна діяльність – це новий освітній вид діяльності, регламентований відповідною нормативно-правовою базою інклюзивної освіти, змістом якого є залучення осіб з особливими потребами в соціальне життя, в умови загальноосвітніх, позашкільних навчально-виховних та оздоровчо-виховних закладів, а результатом якого є прагнення і здатність фахівців високого рівня готовності вносити позитивні зміни для кожного учасника цього виду діяльності» [5];

«інклюзивне виховання – цілеспрямований розвиток кожної зростаючої особистості, незалежно від рівня психофізичного розвитку, як неповторної людської індивідуальності в умовах інклюзивного суспільства» [1], «самовиховання – систематична і цілеспрямована діяльність особистості, орієнтована на формування і вдосконалення її позитивних якостей та подолання негативних» [4]. Основою самовиховання дитини з обмеженими освітніми потребами є філософія екзистенціалізму, завдяки якій кожна людина є єдиною в своєму роді, неповторною і вільною особистістю, яка «обирає» і «будує» сама себе, своє життя. Саме така філософська течія в сучасній освіті сприяла розробці нової моделі навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, за якої кожна особистість мала б можливість своєю волею вибору [8].

Узагальнивши сутність категорій, дійшли висновку, що вони відображають понятійний апарат інклюзивної педагогіки, який розкриває сутність реальних явищ, теоретичні і практичні питання, котрі дозволяють зрозуміти закономірності навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання у загальноосвітній школі. Таким чином, є підстави вважати, що інклюзивна педагогіка – це галузь системи педагогічних наук, тому що вона, по-перше, має свій предмет дослідження, по друге, має понятійний апарат, по третє – професійний вид діяльності.

Отже, інклюзивна педагогіка – це галузь системи педагогічних наук, яка вивчає процес спільного навчання і виховання нормативних учнів і учнів з особливими освітніми потребами у спеціально створених умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Предметом* інклюзивної педагогіки є процес професійної діяльності уповноважених державою фахівців, спрямований на спільне навчання, виховання і розвиток школярів в умовах інклюзивної освіти. Найважливішими категоріями інклюзивної педагогіки є інклюзивне виховання, інклюзивне навчання, інклюзивна освіта і самовиховання.

Завданнями інклюзивної педагогіки є: – визначення категорій учнів з особливостями розвитку; – виявлення найоптимальніших організаційних форм успішного навчання учнів з різними пізнавальними можливостями; – розробка змісту освіти, варіантів навчання й можливостей переходу від одного варіанта до іншого; – визначення віку, в якому найдоцільніше включати дітей до загальноосвітнього простору; – з'ясування індивідуальних особливостей інтеграції учнів і пошук можливих шляхів запобігання проблемам і труднощам їх залучення до участі в навчальному процесі загальноосвітньої школи [2]; – розробка нових методів та засобів навчання і навчального обладнання; – підготовка підручників і посібників; – підготовка вчителів загальноосвітніх шкіл до виконання соціально-педагогічної діяльності та її функцій; – формування професійної компетентності вчителів у сфері спільного навчання і виховання дітей з різними типовими розладами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасна система підготовки вчителя початкових класів до навчання молодших школярів в умовах інклюзивної школи потребує спеціального підручника – інклюзивної педагогіки. Інклюзивна педагогіка – це галузь системи педагогічних наук, яка вивчає спільне навчання і виховання нормативних учнів і учнів з особливими освітніми потребами в спеціально створених умовах загальноосвітнього навчального закладу, категоріями якої є інклюзивне виховання, інклюзивне навчання, інклюзивна освіта і

самовиховання. Основним завданням інклюзивної педагогіки є розробка нових форм, методів та засобів навчання, навчального обладнання, формування професійної компетентності вчителів у сфері спільного навчання і виховання дітей з різними типовими розладами та ін. Перспективи подальших розробок стосуються розкриття змісту, форм і методів навчання і виховання молодших школярів в умовах інклюзивної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження / В.О. Бойко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – №4. – С. 7-11.
2. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Бондар // Рідна школа. – 2011. – №3 (березень). – С.10-14.
3. Будник О.Б. теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 / Олена Богданівна Будник. Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2015. – 552 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К.: Академвидав, 2009. – 616 с.
5. Гордійчук О.Є. Науково-методична робота як складова професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до інклюзивної діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// 45 pdf Adobe Acrobat Document](http://45.pdf Adobe Acrobat Document). – Назва з екрану.
6. Демченко І.І. Сутність поняття «інклюзивна педагогіка» [Електронний ресурс] / І.І. Демченко. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/902/1/INKLUS PEDAGOGIKA tesy.pdf>. – Назва з екрану.
7. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А.А. Колупаєва. – К.: «Саміт-Книга», 2009. – 272 с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Мартинчук О.В. сучасні вимоги до професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах інклюзивного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>. – Назва з екрану.
9. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності. навч. посіб. / З.М. Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

З.М. ШЕВЦІВ. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНКЛЮЗИВНОЙ ПЕДАГОГИКИ

Резюме. В статье обоснованы теоретические основы к определению инклюзивной педагогики, определены ее категории и задачи. Раскрыты условия обеспечения инклюзивной деятельности учителя начальных классов, определены функции и направления социально-педагогической деятельности, дана характеристика детей с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: инклюзивная педагогика, социально-педагогическая деятельность, дети с особыми образовательными потребностями.

Z.M. SHEVTSIV. THEORETICAL FOUNDATIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

The summary. In Article determined Theoretical Bases for the Determination of inclusive pedagogy, established categories and tasks. Disclosed conditions for inclusive activities of primary school teachers, functions and areas of socio-educational activities, characteristic of children with special educational needs.

Key words: inclusive education, social and educational activities, children with special educational needs.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Г.П. Коваль.

Одержано редакцією 03.02.2016 р.

УДК: 378. 147. 016: 81' 243

Н.В. ОСІПЧУК

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Резюме. У статті проаналізовано сучасний стан розвитку іншомовної освіти у країнах Європейського Союзу. Розглянуто основні інституції Ради Європи, які відповідають за мовну політику. Визначено шляхи реформування навчання іноземних мов в Україні в рамках загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Ключові слова: іншомовна освіта, Загальноєвропейські Рекомендації, мультилінгвізм, мовна політика, міжкультурна компетенція.

Постановка проблеми. Система іншомовної освіти України на початку третього тисячоліття потребує модернізації в рамках європейських стандартів. Основними причинами удосконалення системи іншомовної освіти є соціально-економічні фактори і проблема інтеграції до європейської спільноти. Одним із найважливіших і пріоритетних завдань Європейського співтовариства стало завдання створення спільного мовного простору, що призвело до дій офіційних та громадських міждержавних національних організацій та об'єднань щодо вирішення проблеми навчання мов на всіх рівнях освіти, формування міжкультурного підходу, в основу якого покладено формування у молоді готовності до практичного використання мови в міжнародному та міжетнічному спілкуванні.

© Н.В. Осіпчук, 2016